

Türkiye’de Arazi Topluştırmasının Yasal Durumu ve Tarihsel Gelişimi

Gürsel KÜSEK⁽¹⁾

Özet

Türkiye’de tarım sektörünün başlıca yapısal sorunlarından birisi de işletme ölçeğinin küçük ve tarım arazilerinin parçalı çok hisseli olmasıdır. Ülkemizde ortalama işletme büyüklüğü 59 dekar olup, ortalama 11 parçalı arazide tarım yapılmaktadır. Başka bir deyişle, işletme başına 11 parsel düşmektedir. Birçok parselin yasal yolu ve sulama kanalına doğrudan erişimi bulunmamaktadır. Bu durum kaynakların verimli kullanılmasını engellemekte ve bir takım sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu çalışmada, ülkemizde arazi toplulaştırmasının yasal durumu ve tarihsel gelişimi içinde yaşanan gelişmeler ve gerçekleştirilen uygulamalar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Arazi toplulaştırma, Yasal durum, Tarihsel gelişim.

Legal Status and Historical Developments of Land Consolidation in Turkey

Abstract

One of the main structural problems in the agricultural sector of Turkey is very small scale and the multi shares of agricultural land. In our country, the average size of agricultural farms is 59 da, the agricultural production is carried out 11-piece of land on average. In other words, there are 11 parcels per farm. There are no many legal ways for the parcel, and there is no direct access to the irrigation channel. This situation hinders the efficient use of resources and could be caused a lot of social problems. In this study, the historical development of the legal status of the land consolidation, developments and applications have been assessed in Turkey

Keywords: Turkey, Land consolidation, Historical developments

Giriş

Ülkemizde tarım başta miras olmak üzere değişik nedenlerle parçalanarak küçülmesi işletmelerin verimliliğini azaltmaktadır. Arazi parça sayısı arttıkça parsel sınırları, yollar ve su kanalları için daha fazla alan ayrılması tarım alanlarındaki kayıpların artmasına yol açmaktadır. Parçalı ve dağınık araziler tarımsal alet ve makinalarının iş gücü verimlerini de azaltmakta ve üretim masraflarını artırmaktadır. Parçalılığın çok fazla olduğu alanlarda; sulama, drenaj, arazi tesviyesi ve ıslahı gibi hizmetlerin işletmenin her parçasına götürülmesi uygulamada zorluklara sebep olmaktadır.

Parsellerin çoğunun yola ve sulama kanalına cephesinin olmaması geçiş ve su kullanımı hakları yönünden sorun oluşturmaktadır. Mera arazilerinin parçalı ve dağınık olması da benzer sorunlarla birlikte toprakların aşınarak çevresel sorunların artmasına neden olmaktadır.

Hızla artan nüfusun artan gıda talepleri ile sanayinin artan ham madde taleplerinin karşılanması açısından verimliliği artırıcı tedbirlerin alınması ve bunun için de öncelikle tarımsal altyapının ıslah edilmesi gerekmektedir. Tarımsal yapının ıslah edilmesi, genel ekonominin bir ihtiyacı olup, birçok politika aracının bir arada ve birbirini destekler nitelikte uygulanması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan çalışmaların başında arazi toplulaştırması ve tarla içi geliştirme hizmetleri gelmektedir.

Arazi toplulaştırması, tarımsal altyapının ıslahında önemli bir araçtır. Basit kullanımından çok amaçlı kullanımına devamlı gelişen ve her geçen gün önemi daha fazla artan uygulamaları kapsamaktadır. Bu çalışmada, ülkemizde arazi toplulaştırmasının tarihsel gelişimi içinde yaşanan gelişmeler ve gerçekleştirilen uygulamalar değerlendirilmiştir.

Yayın Kuruluna Geliş Tarihi: 02.07.2015

¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Eskişehir Yolu 9. km Lodumlu/Ankara, e-mail: gursel.kusek@tarim.gov.tr

Arazi Toplulaştırmasının Tanımı

Herhangi bir yatırım projesinin arazi toplulaştırması; biri dar, diğeri geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlanabilir (Polat, 2012):

Dar anlamda *arazi toplulaştırması*, aynı işletmeye ya da şahsa ait dağınık, küçük ve şekilleri bozuk arazilerin bir araya getirilerek uygun şekillerde birleştirilmesidir. Bu biçimde yapılan arazi toplulaştırması daha ucuz ve kısa zamanda gerçekleştirilirse de üretimin artırılmasına tek başına istenildiği gibi etkili olamamaktadır.

Geniş anlamda *arazi toplulaştırması*; parçalı, dağınık ve şekilleri bozuk arazi parçalarını uygun biçimde düzenlemenin yanında, işletmeciliği ekonomik ve kolay biçime getirmek amacıyla arazilere yol sisteminin bağlanması, tarım toprağından azami yararlanmak amacıyla sulama, drenaj, arazi tesviyesi, toprak korunması ve ıslahı, üreticilerin yaşama ortamını iyileştirmek amacıyla köy yenilemesi, köy gelişme alanlarının belirlenmesi ve köy imar planlarının yapılması, kırsal görünüm ve kırsal çevrenin iyileştirilmesi için kırsal ve doğal çevrenin sürdürülebilir biçimde planlanması ve işletmelerin arazi miktarlarının artırılması gibi bütün kültür teknik önlemlerinin alınması olarak tanımlanır.

Arazi toplulaştırması genel olarak küçük, parçalı yapıdaki tarım arazilerinin sulama ve sosyal altyapı hizmetleri ile birlikte yeniden düzenlenmesi ve modern tarıma uygun hale getirilmesi olarak tanımlanır. Arazi toplulaştırması FAO tarafından; kullanıcılarla malikler arasında düzenlemeyle mülkiyet haklarının yapısının düzeltilmesi için önlemlerin tanımlanması olarak tanımlanır. Başka bir ifade ile arazi toplulaştırması, parçalanmanın etkilerinin yeni parselasyon planları ile giderilmesi yanında ekonomik ve sosyal reformlarla bağlantılıdır (Küsek ve Ark., 2015).

Günümüzde arazi toplulaştırması uygulamaları amaç ve uygulamalar itibari ile ülkeler arasında farklılıklar içermektedir. Etüt, planlama, yatırımcı kuruluşların fonksiyonları, örgütlenme ve toplulaştırma süreçlerine faydalanıcıların katılımları gibi pek çok açıdan

farklı ülkelerde farklı uygulamaları görmek mümkündür.

Arazi Toplulaştırmasının Gerekeçesi

Ülkemizde tarım sektörünün yapısal sorunlarının başında işletme ölçeğinin küçük, tarım arazilerinin parçalı çok hisseli olması gelmektedir. Ortalama işletme büyüklüğü 59 dekar olup, ortalama 11 parçalı arazide tarım yapılmaktadır. İşletme başına 11 parsel düşmektedir. Pek çok parselin yasal yolu ve sulama kanalına doğrudan erişimi yoktur. Bu durum kaynakların verimli kullanılmasını engellemekte, sosyal sorunlara neden olmaktadır (Küsek ve Ark., 2015).

Tarım arazileri ile ilgili bir diğeri sorunda hisselilik sorunudur. Bu gün itibariyle 24 milyon ha tarım alanında 40 milyonun üzerinde hisse bulunmaktadır. Buna göre, her bir tarım işletmesi ortalama 13 hissedara ait arazileri işlemektedir. Hisseli arazilerde hem toprağı işleyenler hem de büyük çoğunluğu kentlerde yaşayan hissedarlar da mağdurdur. Her iki tarafta tarım arazilerinden beklenen faydaları yeterince alamamaktadır. Ayrıca, miras ile parçalanmanın yanında yıllardır devam eden kontrolsüz alım ve satışlar, toplulaştırmaz yapılan karayolu, otoyol ve demiryolu gibi kamu yatırımları hem kamunun kamulaştırma ve yatırım harcamalarının artırmış hem de tarım alanların tarımsal bütünlüğünü bozmuştur. Bu sorunlar arazi toplulaştırmasını zorunlu kılmıştır (Küsek ve Ark., 2015).

Tarım arazileri zamanla şekil ve büyüklük bakımından çeşitli değişikliklere uğramaktadır. Bu değişiklikler genel olarak üç şekilde oluşur:

- 1- Mülkiyetin parçalanması
- 2- Mülkiyetin dağılımı
- 3- Parsellerin karışıklığı

Tarım işletmelerinde verimliliği büyük ölçüde düşüren arazi parçalanmasının nedenleri şunlardır:

- Miras ve intikal yoluyla parçalanma
- Hisseli ve bölünerek yapılan satışlar
- Sulama, karayolları ve demiryolları gibi tarım arazilerinden geçen kamu yatırımları

- Sermaye ve işgücü yetersizliğinden dolayı yapılan kısmi kiracılık ve ortakçılık
- Sel, taşkın ve heyelan gibi doğal afetler
- Tarım kesimindeki yüksek nüfus yoğunluğu baskısı

Arazi Toplulaştırmasının Amaçları

Tarımsal işletmelerde verimliliği: büyük ölçüde düşüren arazi parçalanmasını; miras ve intikal, hisseli ve bölünerek yapılan satışlar, kiracılık ve ortakçılık, muhtelif amaçlarla yapılan kamulaştırmalar, tarım kesimindeki yüksek nüfus yoğunluğu gibi faktörler etkilemektedir. Bu gerekçelerle yapılan arazi toplulaştırmasının amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Sulama oranlarını artırmak
- Fiziki tesislerin sebep olduğu parçalanmaları önlenmek
- Sulama projelerinin maliyetinde tasarruf sağlanmak
- Arazi sahiplerine kamulaştırma bedeli yerine arazi vererek, toprağından kopması önlenmek
- Sulama ve teknik tarım metotlarının uygulanmasını kolaylaştırmak.
- İşletme merkezi ile parseller arasındaki mesafeleri azaltarak, her parseli yola bağlamak
- Net arazi kullanma alanı ve parsel büyüklüklerini artırmak ve parsel şekilleri düzenlenmek
- İşletmede iş gücü tasarrufu sağlanmak
- İşletmede net gelir artışı sağlanmak
- Proje alanında sosyal huzur sağlanmak

Arazi Toplulaştırmasının Faydaları

Arazi toplulaştırma uygulamalarının sağlayacağı sosyal ve ekonomik faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Sosyal Faydalar:

✓ Bütün parseller yollardan ve sulama kanallarından doğrudan yararlandıklarından çiftçiler arasındaki yol ve su geçkisi problemleri önlenir. Mevcut durumda sulanan alanlarda çok ciddi huzursuzluklara sebep olan

bu durumun önlenmesi en önemli faydalardan birini oluşturmaktadır.

✓ Hızlı nüfus artışı sonucu miras yolu ile bölünen parseller içinden çıkılmaz bir durumdadır. Toplulaştırma yolu ile bu hisseler toplanarak her çiftçiye tek tapu verilmektedir. Bu yolla ülkemizin Tapu ve Kadastro kayıtları yenilenmekte ve yeni kayıtlar bilgisayar ortamında oluşturulduğundan toplulaştırması tamamlanmış olan köylerde bir daha tapu ve kadastro problemi yaşanmayacaktır.

✓ Köylere köy yerleşim alanları ve diğer sosyal alanlar kazandırılmaktadır.

✓ Genellikle işgal edilmiş, üzerine evler yapılmış olan mera arazileri ya vatandaş arazileri ile ya da hazine arazileri ile değiştirilerek, hem meralar işgalden kurtarılmakta hem de vatandaşlara o yerlere yasal yollardan sahip olabilme olanağı verilmektedir.

Ekonomik Faydalar:

✓ Her parsel sulama kanalından doğrudan faydalandığından ve çiftçiler öncesine göre daha az sayıda parselde sahip olduklarından, sulama oranı ciddi ölçülerde artmaktadır. Böylelikle son derece pahalı olan baraj ve sulama yatırımlarından beklenen fayda arttırılmaktadır. Ancak bu artış yöreden yöreye değişeceğinden, parasal olarak ölçmek son derece zordur.

✓ Kanal ve yol inşaatı gibi devlet yatırımlarında ciddi azalmalar olmaktadır.

✓ Proje sahasında devlet yatırımları için gerekli alanlara istimlak ödenmemektedir.

✓ Köy merkezi ile parseller arasında kat edilmesi gereken yol miktarı azalmaktadır. Böylece, gidiş geliş için harcanılan zaman ve yakıttan dolayı çiftçilerin masrafları azalmakta, gelirleri artmaktadır.

✓ Yeni planlama ile oluşturulan parsel şekillerinden dolayı parsel içinde insan ve makina gücü iş veriminde artmalar olmaktadır.

Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Uygulamalarının Yasal Durumu ve Tarihsel Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu’nda 11. yüzyılda kurulan *Askeri İktâ Sistemi* nedeniyle, tüm toprakların iyeliği devlet elindedir. 17. yüzyıla

Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasının Yasal Durumu ve Tarihsel Gelişimi

kadar devam eden bu sistem ile toprağın yönetimi memur askere bırakılmıştır. Tazminat döneminde toprakların önemli bir kısmı özel iyeliğe dönüşmüştür. Medeni kanunla birlikte, miras yasası bu özel iyeliğin parçalanmasını da beraberinde getirmiştir. Yıllar içerisinde uygulanan arazi toplulaştırma çalışmaları, bu parçalanmış arazilerin birleştirilmesini hedeflese de, bir yandan hisselilik ve satışlarla parçalılık ve dağınık parseller günden güne artmıştır.

Ülkemizde arazi toplulaştırması uygulamalarına 1961 yılından köy bazlı basit arazi toplulaştırması olarak başlanmıştır. Ülkemizde ilk arazi toplulaştırması 1961 yılında Mülga TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından Konya ili Çumra İlçesine bağlı Karkın köyünde yapılmıştır. TOPRAKSU Teşkilat Kanunu ile Medeni Kanunun 678’inci maddesi ve Toplulaştırma Tüzüğüne göre yapılan çalışmalar 1984 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Kuruluşuna kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren toplulaştırma çalışmalarına KHGM tarafından devan edilirken aynı yıl yürürlüğe giren “3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine dair Tarım Reformu Kanunu’ ile de Mülga Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından da arazi toplulaştırma çalışmalarına başlanmıştır.

1966 yılına kadar yapılan toplulaştırma çalışmalarından sonra bir tüzük çıkartılması ihtiyacı belirmiş ve ilk ARAZİ TOPLULAŞTIRMA TÜZÜĞÜ 27.06.1966 tarihinde 6/6707 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuştur. Belirtilen toplulaştırma tüzüğüne göre uygulamalar 1973 yılına kadar devam etmiş, 17 Temmuz 1973 tarihinde 1757 Sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun yürürlüğe girmesi ile bu tüzük yürürlükten kaldırılmış ve T.T.R. Kanununun 103. Maddesine göre Toprak ve Tarım Reformu bölgesinin dışındaki alanlarda toplulaştırma çalışmaları 1978 yılına kadar TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından yeni tüzük çıkmadığından mülga olan tüzüğe göre yürütülmüştür.

1978 yılında, 1757 sayılı T.T.R. Kanunu iptal edilince, 2. defa 7457 Sayılı Kanunun 2. Maddesi (J) bendi ile Medeni Kanunun 678. Maddesine dayanılarak 24.09.1978 tarihinde

7/18231 Sayılı Arazi Toplulaştırma Tüzüğü yürürlüğe girmiştir.

1983 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 3202 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 12-c Bendinde arazi toplulaştırması hizmetlerinin yürütülmesi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Halen Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, mülga olan 7457 sayılı kanuna dayalı olan tüzüğe göre çalışmalarına devam etmektedir.

2003 yılından itibaren basit arazi toplulaştırması hızlandırılmaya çalışılmış, 2005 sonrası basit toplulaştırma yerine çok amaçlı ve ova/havza bazlı uygulamalar araştırmaya başlamıştır.

2008 yılından itibaren, özel arazi toplulaştırması için yasal düzenleme yapılmış ve GAP arazi toplulaştırması ile de sulama yatırımlarının hızlandırılması amacıyla çok amaçlı toplulaştırma çalışmalarına hız verilmiştir. Çok amaçlı arazi toplulaştırması ile proje anlayışı ve uygulamalarında da çok önemli değişimler yaşanmıştır. Bilgisayar teknolojileri en üst seviyede kullanılırken, sosyal etüt raporlarının hazırlanması, hidrolojik ve yapısal çözümlerim geliştirilmesi gibi çok önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır. Ayrıca karayolu, otoban, kavşak, havaalanı, Organize sanayi bölgelerinde arazi toplulaştırmasının uygulamaları artmış ve ekolojik koridorların oluşturulması, korunacak alanların tescili gibi çevresel çözümler de hayat bulmaya başlamıştır.

2014 yılında tarım arazilerinin mirasla parçalanmasını önleyen yasal düzenleme, arazi toplulaştırmasının önemini daha da artırmıştır. Bu yasal düzenlemeye göre, arazi toplulaştırması arazi edinimi ile birlikte değerlendirilecektir. Günümüzde toplulaştırma çalışmalarına hız verilirken miras yolu ile hisselilik artmaya devam etmekte olduğundan 5403 sayılı kanunda; 15 Mayıs 2014 tarih ve 29001 sayılı resmi gazetede yayınlanan 6537 sayılı 30.04.2014 tarihli TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIMI KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN ile miras yolu ile parçalanmanın önüne geçecek radikal bir düzenleme yapılmıştır.

Yeni yasa ile asgari tarımsal arazi büyüklüğü ve yeterli gelirli tarımsal arazi büyüklüğü kavramları tanımlanmış, belirlenen büyüklükteki tarımsal araziler üzerinde gerçekleştirilecek mülkiyeti aktarıcı nitelikli işlemlerin yanı sıra, intikal ve miras taksimi işlemlerinde önemli değişiklikler getirilmiştir. 5403 sayılı Kanunda 6537 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile tarım arazileri belirlenen büyüklüklerin altında ifraz edilemeyecek, hisselendirilemeyecek, pay ve paydaş sayısı artırılmayacaktır. Yasa ile parsellerin sayısının sabitlenmesi ve hisse sayısının azaltılması hedeflenmiştir.

29222 Sayılı 31 Aralık 2014 tarihli resmi gazete ile *Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Yönetmelik* yayınlanmıştır. Yeni oluşturulan Arazi Edindirme birimi kırsal alandaki parsellerin değerinde işlem görmesi ve atıl durumdaki verimli toprakların ekonomiye kazandırılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Tarım sektöründe rekabeti artıracak şekilde yasal düzenlemelere gidilmiştir.

5403 sayılı *Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda* değişiklik yapan 6537 sayılı Kanunun 5. Maddesi ile değişik 8/K maddesinde “arazi edindirme iş ve işlemleri” ne ilişkin olarak; Bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak, ihtiyaç duyulması hâlinde, yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğünün altındaki tarımsal arazileri yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğüne çıkarmak veya mülkiyetten kaynaklanan ihtilafları gidermek amacıyla kamulaştırma, alım ile satım işlemleri Bakanlığın talebi üzerine Maliye Bakanlığınca ilgili mevzuatına göre yerine getirilir. Kamulaştırma ve alım işlemleri gerektiğinde Hazineye ait taşınmazların trampası suretiyle de yapılabilir.” hükmü yer almaktadır. Buna göre hisselerin fiilen kullanıcılara devri ile işletme ölçeğinin büyütülmesinde arazi bankacılığının esas görevi olan arazi edinimleri ile ilgili çalışmaların önü açılmıştır.

Günümüzde Türkiye’de, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 3083 Sayılı *Tarım Reformu Kanunu*’na göre uygulama alanı ilan edilen bölgelerde veya sulama alanlarında arazi toplulaştırması hizmetlerini sürdürmektedir.

Türkiye’de Arazi Toplulaştırma Projelerinin Durumu

Tarımda üretim/çalışma koşullarını ve kırsal alanda genel arazi kullanımını iyileştirmek, istihdamı sağlamak ve geliştirmek, doğal ve kültürel mirası korumak gibi amaçlar doğrultusunda çok amaçlı arazi toplulaştırması uygulamaları yaygınlaşmıştır. Ülkemizde parçalı, dağınık ve şekilsiz parsellerin birleştirilmesi, yol ve sulama ağına kavuşturulması gibi mekânsal düzenlemeleri içeren çok amaçlı arazi toplulaştırması uygulanmaktadır. Bu kapsamda, bu güne kadar çok geniş bir alanda arazi toplulaştırması tamamlanmış, bir çok alanda da devam etmektedir. GAP, KOP ve DAP gibi bölgesel projeler yürütülmektedir (Çizelge 1 ve 2).

Çizelge 1. Türkiye’de Arazi Toplulaştırma Projelerinin Durumu

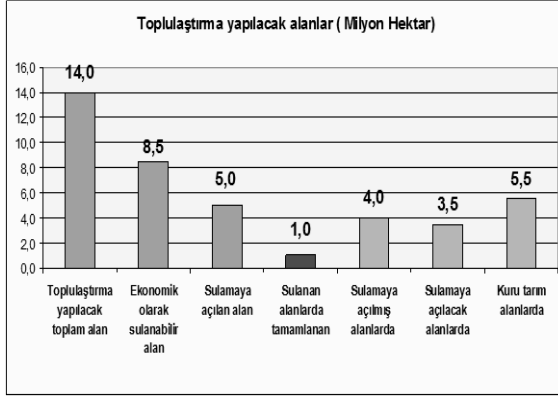
Proje adı	Tamamlanan (ha)	Devam eden (ha)	Toplam (ha)
A.T	626 656	854 480	1 481 136
GAP	2 004 570	184 372	2 188 942
KOP	181 066	570 965	752 031
DAP	141 310	364 992	506 302
DOKAP	0	14 150	14 150
TOPLAM (ha)	2 953 602	1 988 959	4 942 561

Ülkemizde kuru ve sulu tarım yapılan alanlarda arazi toplulaştırması uygulamalarının değişimi Şekil 1’de verilmiştir. Toplulaştırma yapılacak toplam alan 14 milyon ha olup, sulamaya açılmış alanlarda 4 milyon ha, kuru tarım alanlarında ise 5.5 milyon ha alanda arazi toplulaştırması uygulanacaktır.

Çizelge 2. Türkiye’de Yıllara Göre Arazi Toplulaştırma Çalışmaları

Yıllar	Alan (ha)
1961-2002	450 000
2003-2007	132 000
2008	430 000
2009	103 000
2010	26 000
2011	601 998
2012	1 210 604
TOPLAM	2 953 602

Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasının Yasal Durumu ve Tarihsel Gelişimi

Şekil 1. Ülkemizde kuru ve sulu tarım alanlarında arazi toplulaştırması

Sonuç ve Öneriler

Tüm dünyada ve ülkemizde kırsal alanda yapılan toplulaştırma anlayışında zamanla beliren ihtiyaçlar doğrultusunda bir değişim yaşanmaktadır. Farklı ülkelerindeki tarım arazilerinin yapısal, çevresel, ekonomik, sosyal olarak farklı düzenlemelere ihtiyacı olacaktır. Bu ihtiyaç için ortak kullanılan araçlar ise arazi toplulaştırması ve arazi bankacılığıdır.

Toplulaştırma çalışmalarında kullanılan bilgisayar programları için gerekli yazılımlar konusunda daha fazla ödenek ayrılması araştırmaların uygulamacı kurum bünyesinde yapılması düzenlenmesi gerekmektedir. Altlık haritalar tüm ülkelerde kullanılan ortofoto haritalar veya uydu görüntüleri ile desteklenmesine rağmen parsellerin yeniden dağıtımını zaman almakta süreci uzatmakta ve en iyi planlamaya ulaşmamızı engellemektedir.

Toplulaştırma projelerinin hayata geçirilmesinde katılımcılıkla çok daha hızlı ve doğru planlama ve uygulamayı sağlayacaktır. Bu nedenle, algıya yönelik çalışmaların artırılması toplulaştırma ve yeni miras yasasının tanıtımına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. (reklam, broşür, tv vb.)

Peyzaj, rekreasyon ve doğa korumaya yönelik alanların toplulaştırma projelerinde toplam proje alanına oranlanarak zorunlu olarak bırakılması gerekir.

Kurumlar arası işbirliği koordinasyon çalışması yapılmalıdır. Bu bize zamandan ve paradan tasarruf sağlayacaktır. Arazi bankacılığı ve arazi edinimi arazi toplulaştırması ile yürütülmelidir. Kurumun

önceden arazi alım satımına yönelik uygulamaya hız verildiğinde toplulaştırma çalışmaları daha hızlı ve doğru uygulanabilecektir. Bu araziler uygulamada esneklik sağlayacaktır. Edinilen bu araziler daha sonra toplulaştırma projesi içerisinde değerlendirilip piyasa koşullarında satılabilir. Bunun için arazi bankacılığı sisteminin hayata geçirilmesi gerekir.

Arazilerin izlenmesi (uydu vb.) boş bırakılmaması bunun için gerekli yaptırımlar gerekir. Drenaj, tahliye planlaması gerekli hidrolik hesaplamalar sonucunda planlanmalıdır. Sahada biriktirme havuzları (biyoçeşitlilik, su ve toprak kirliliğinin önlenmesi için) yapılmalıdır. Toplulaştırma köy yenileme çalışmaları ile koordine edilmediği sürece istenilen kırsal kalkınma sağlanamayacaktır. Ancak bu şekilde köydeki yaşlı nüfus sorunu çözülecek genç nüfus kente göç etmeyecektir.

Kaynaklar

- Küsek, G., Türker, M., Gülsever Şaban, F.T.Z., Şahin, G. (2015). Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasında Gelişmeler Ve Arazi Bankacılığının Uygulanma İmkânları, 1. Ulusal Biyosistem Mühendisliği Kongresi, 9-11 Haziran 2015, Bursa.
- Polat, H.E. (2012). Kırsal Yerleşme Planlaması Arazi Toplulaştırması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.